

Inspektion av Kriminalvården, häktet Göteborg, den 20–22 september 2022

JO:s uttalande i korthet: JO har genomfört en inspektion av häktet Göteborg med särskilt syfte att granska de intagnas möjligheter till kontakter med omvärlden genom elektronisk kommunikation, besök och försändelser.

Vid inspektionen beskrev de flesta intagna att de får genomföra telefonsamtal och ta emot besök endast i samband med polisförhör. Personal gav uttryck för att det är försvarare eller polis och åklagare som ska se till att detta blir av. JO konstaterar att häktades kontakter med utomstående kan påverkas av att de intagna har restriktioner och att åklagaren i sådana fall kan ställa krav på att kontakterna övervakas av en person med särskild insikt i brottsutredningen. JO:s intryck vid inspektionen var dock att häktet i praktiken ofta överlämnar till den intagne själv att genom bl.a. sin försvarare se till att förbindelser med omvärlden upprätthålls. Enligt JO är detta inte acceptabelt och hon understryker därför att häktet har ett eget ansvar på området samt måste fullgöra sina skyldigheter i nu aktuella avseenden utifrån den reglering som gäller för verksamheten.

JO är mycket kritisk till att häktet, när det gäller intagna med restriktioner, ibland skickar s.k. myndighetspost till åklagaren trots att häktet efter granskning konstaterat att uppgiften om avsändare är korrekt. Vidare har JO mot bakgrund av iakttagelser vid häktets granskning av vykort till intagna beslutat att inom ramen för ett särskilt initiativärende närmare utreda den hanteringen.

Det framgick vid inspektionen att häktet under senare år ställts inför stora utmaningar, bl.a. till följd av den nationella bristen på häktes- och anstaltsplatser samt covid-19-pandemin. Dessutom har personalomsättningen varit hög och nyanställda har därmed inte kunnat genomgå grundutbildningen. Enligt JO är det uppenbart att dessa omständigheter inverkar negativt på den dagliga verksamheten i häktet och har betydelse för de intagnas situation. Protokollet innehåller även uttalanden i andra delar, t.ex. om intagnas rätt till utomhusvistelse och om bemötande.

Inledning

JO Katarina Pahlsson genomförde den 20–22 september 2022 en förannmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Göteborg. Vid inspektionen deltog även byråchefen Catrine Björkman, områdesansvariga föredraganden Nathalie Stenmark

samt föredragandena Johannes Aronsson, Marcus Winerdal-Arnö och Sanna Ekman (protokollförare).

Syfte och genomförande

Syftet med inspektionen var främst att granska de intagnas möjligheter till kontakter med omvärlden genom elektronisk kommunikation, besök och försändelser.

JO hade före inspektionen inhämtat och granskat häktets senaste 25 beslut om besök av vuxna och elektronisk kommunikation mellan vuxna som meddelats före den 23 juni 2022, tillsammans med uppgift om när ansökan gjordes. Vidare hade JO tagit in och utfört en granskning av beslut rörande besök av barn och samtal med barn som meddelats under perioden den 1 april–23 juni 2022.

Inspektionen inleddes med att JO och hennes medarbetare hade ett möte med kriminalvårdschefen AA, kriminalvårdsinspektören och ställföreträdande kriminalvårdschefen BB, säkerhetshandläggaren CC, chefsstöden DD och EE samt kriminalvårdsinspektörerna FF, GG, HH, II, JJ, KK, LL, MM, NN, OO, PP och QQ. Vid mötet redogjorde Katarina Pålsson för JO:s verksamhet och syftet med inspektionen. AA och hennes medarbetare gav en presentation av häktets organisation och verksamhet.

Därefter förevisades JO och hennes medarbetare delar av häktets lokaler, bl.a. kansliet, inskrivningsavdelningen, besöksavdelningen, vissa avskildhetsceller samt promenadgårdarna i häktets ena byggnad (D-huset). Under inspektionen besökte JO:s medarbetare även promenadgårdarna i häktets andra byggnad (C-huset). Samtal fördes med närmare 30 intagna och drygt 20 anställda, såsom kriminalvårdsinspektörer, klienthandläggare och kriminalvårdare. I samband med detta besöktes flera av avdelningarna.

Parallellt med samtalen närvarade två av JO:s medarbetare den 21 september 2022 vid en del av häktets granskning av intagnas post. Vidare granskades dokumentationen av postgranskningen den 20 september. JO och en av hennes medarbetare fick även en fördjupad genomgång av rutinerna vid inskrivningsavdelningen.

Vid en avslutande genomgång den 22 september gavs häktesledningen möjlighet att kommentera vissa av de iakttagelser som JO och hennes medarbetare hade gjort under inspektionen. Vid genomgången deltog de personer som närvarade vid det inledande mötet.

Protokollets disposition

I det följande redovisas de viktigaste iakttagelserna och inhämtade uppgifterna samt vad som framkom i samtalet under den avslutande genomgången. Protokollet avslutas med uttalanden av JO Katarina Pålsson.

lakttagelser och inhämtade uppgifter

Häktets organisation och verksamhet

Häktet ligger i centrala Göteborg och är ett av Sveriges fem säkerhetshäkten. Det består av två byggnader. Den äldre byggnaden (C-huset) uppfördes år 1967 och den nyare byggnaden (D-huset) färdigställdes år 2010. I samband med färdigställandet flyttades häktets verksamhet till D-huset eftersom den äldre byggnaden skulle renoveras. C-huset har därefter öppnat upp successivt i takt med att renoveringen blivit klar. I D-huset bedrivs huvudsakligen restriktionsverksamhet och i C-huset främst gemensamhetsverksamhet.

I häktet finns sju avdelningar för klienter med restriktioner och fyra gemensamhetsavdelningar för klienter utan restriktioner. Häktet har 310 ordinarie platser och 18 beredskapsplatser med möjlighet till dubbelbeläggning. Vidare finns 6 avskildhets- och s.k. transportsplatser samt 30 anhållningsplatser. Enligt häktesledningen kommer ytterligare 10 beredskapsplatser att skapas och det finns önskemål om ännu fler. Vid inspektionen var 10 celler dubbelbelagda; 9 på gemensamhetsavdelning och 1 på restriktionsavdelning.

För några år sedan genomfördes en omfattande verksamhetsanalys av häktet i syfte att bl.a. finna strukturer för att dra nytta av verksamhetens stordriftsfördelar. Analysen ledde till att en ny organisation infördes den 1 september 2021. Häktet är nu organiserat i tre huvudområden; rättsvård och säkerhet, klientavdelning samt service och expertprocesser.

Genomströmningen av intagna i häktet har minskat sedan år 2017. Vid det inledande mötet beskrev ledningen att en bidragande orsak till detta är att förundersökningarna i dag är mer omfattande och rör grövre brottslighet än tidigare. Vidare medför den ansträngda beläggningssituationen i anstalter att ett större antal intagna delvis verkställer sina straff i häktet. Ledningen anförde som exempel att väntetiden till anstalten Kumla för närvarande är tre månader. Tidigare har häktet skrivit avvikelserapporter för alla intagna som väntat längre än 30 dagar på att överföras till anstalt. Sådana rapporter skrivs i princip inte längre eftersom de flesta intagna som väntar på detta befinner sig i häktet längre tid än så.

Enligt ledningen har den genomsnittliga beläggningen i häktet varit omkring 100 procent under år 2021. Ledningen beskrev att den ansträngda beläggningssituationen i kombination med det stora antalet intagna med restriktioner har försvårat häktets arbete med placeringen av intagna. Tidigare fanns det möjlighet att differentiera men i dag är fokus att få till den minst dåliga placeringen.

Den 20 september 2022 var beläggningen över 100 procent, jämfört med cirka 98 procent i regionen. Under inspektionens sista dag var totalt 318 personer inskrivna i häktet, varav 34 verkställde fängelsestraff och 9 var tagna i förvar. Av de s.k. verkställighetsfallen hade 17 personer väntat längre än 30 dagar på att överföras till anstalt.

Fysisk miljö

Promenadgårdar av varierande storlek och utformning finns i häktets båda byggnader. På samtliga promenadgårdar i D-huset förekom nedskräpning i form av cigarettfimpar. På väggarna fanns mögel och klotter, bl.a. nazistsymboler. Vidare hade ett för- och efternamn klottrats på en vägg tillsammans med ordet ”golare”. Promenadgårdarna i C-huset var i bättre skick. Där förekom inte samma mängd nedskräpning och klotter.

Flera intagna uppgav att de inte vill gå ut på promenadgårdarna i D-huset eftersom de upplever miljön som motbjudande. Någon intagen var rädd för att gå ut och nämnde bl.a. att hakkors klottrats på väggarna. En intagen berättade att intagna ibland utträttar sina behov i undanskynda delar av promenadgårdarna. Det framkom i flera samtal att intagna alltid erbjuds utomhusvistelse vid samma tidpunkt på dagen.

Vid rundvandringen noterades att det på vissa avdelningar tydligt hördes ljud ut i korridoren från cellerna och det framkom uppgifter om att intagna skriker och hotar varandra när de är inlåsta. Flera intagna beskrev lyhördheten som obehaglig och jobbig. En intagen berättade att intagna med restriktioner kan prata fritt med varandra, bl.a. genom avloppsrören från handfatet. Han upplevde detta som mycket frustrerande eftersom han själv knappt fick möjlighet att ringa till sina barn.

Vid den avslutande genomgången uppgav ledningen att tidpunkten för utomhusvistelserna följer ett fast schema för att alla intagna ska få möjlighet att nyttja promenadgårdarna. Planeringen görs utifrån förekomsten av restriktioner och klientkonstellationer. Ledningen bekräftade att intagna ofta får använda samma promenadgård.

Många intagna framförde synpunkter på att ventilationen i häktet är dålig och att vattnet i vissa av duscharna är kallt. Enligt ledningen är dessa problem kända och fastighetsägaren har uppmärksamats på dem.

Bemanning och bemötande

Vid häktet arbetar omkring 400 personer, varav cirka 270 kriminalvårdare (inklusive vikarier). Ledningen beskrev att häktet de senaste åren inte kunnat rekrytera tillräckligt med personal, särskilt kriminalvårdare. Under covid-19-pandemin var sjukfrånvaron hög, ungefär 20 procent. I dag ligger den runt 10 procent. Situationen har medfört att anställda inte har kunnat genomföra grundutbildningen. I början av hösten 2022 var personalbristen som mest påtaglig. Ett krisavtal har aktiverats och det finns en förhoppning om att häktet snart ska få förstärkning och att anställda ska kunna genomgå grundutbildning. Enligt ledningen gör personalbristen att häktet inte alltid kan fullgöra sitt uppdrag. En kriminalvårdsinspektör befarade att bemanningsläget gör att personalen inte har tillräcklig tid för det kriminalvårdande arbetet och att det finns en risk att intagna kan ses enbart som ärenden och inte enskilda människor.

Ledningens beskrivning av förhållandena bekräftades av personal som JO talade med. De uppgav att många kriminalvårdare och chefer är nya i sina befattningar och att det medför vissa utmaningar. Situationen beskrevs som en ond cirkel; personalen orkar inte upprätthålla ett gott bemötande vilket leder till frustration bland de intagna.

Intagna gav en blandad bild av personalens bemötande och var missnöjda med vissa avdelningar, särskilt säkerhetsavdelningen. Även personal uttryckte att bemötandet mot intagna på den avdelningen är bristfälligt. Enligt intagna förekommer rasism på avdelningen och personalen provocerar fram incidenter och vidtar åtgärder för att reta upp eller straffa de intagna. En intagen berättade att en dispyt med personal där kan leda till att den intagne i ett senare skede straffas genom att personalen till exempel inte svarar när man "flaggar på" för att få hjälp. Den intagne uppgav också att personal ibland hotar med att han inte ska få mat och att ett sådant hot hade förverkligats vid ett tillfälle.

I samtal med intagna blev det tydligt att dessa är medvetna om den rådande personalsituationen och en del uttryckte sympati för avdelningspersonalen. Många intagna berättade att de inte hade blivit uppsökta av sin kontaktperson efter att de kom till avdelningen, en uppgift som bekräftades av personal, och vissa intagna kände inte ens till vem det var. Flera kriminalvårdare hade svårt att beskriva vad uppdraget som kontaktperson innebar och en menade att det inte har något egentligt innehåll såvitt denne känner till.

Personalen ansåg att det finns för få kriminalvårdare på avdelningarna och att detta leder till en hög arbetsbelastning. Personalbristen går ut över de intagna bl.a. eftersom vissa arbetsuppgifter måste prioriteras bort. Som exempel uppgavs att kontrollerade telefonsamtal sällan kan ske. Vidare beskrevs att viktiga rutiner går förlorade med den höga personalomsättningen.

Några intagna uppgav att personalen på grund av tidsbrist utsätter dem för "ultimatum", t.ex. att de får välja mellan att duscha och gå på promenad eller mellan att ringa ett telefonsamtal och gå på promenad. En intagen berättade att personalen hade glömt bort att ge honom frukost vid ett tillfälle och lunch två gånger samt missat att hämta honom till sysselsättning och utomhusvistelse vid totalt fyra tillfällen. Först när personalen kom för att hämta disken uppmärksammades det att han inte hade fått någon mat. Flera intagna påpekade att smutsig disk får stå kvar länge i cellerna efter måltider.

Vidare berättade många intagna att det kan ta lång tid att få hjälp när de ringt på stentofonen, men att detta varierar beroende på vilken personal som är i tjänst. Några uppgav att personalen ibland stänger av stentofonerna när de anser att intagna "flaggar på" för ofta. Enligt intagna leder de långa väntetiderna till att dessa ibland utträttar sina behov i handfatet respektive papperskorgen. En intagen beskrev att personalen hade svarat att han kunde skriva en hemställan om han ville besöka toaletten samtidigt som de hade skrattat åt honom.

Flera intagna berättade att de hade serverats mat som de anmält att de är allergiska mot. Vissa upplevde att deras allergier inte tas på allvar, bl.a. genom att personalen påstår att man inte kan vara allergisk mot ett visst livsmedel. En anställd gav spontant uttryck för en sådan inställning till vissa allergier.

JO och hennes medarbetare uppmärksammades också på ett fall där nattpersonalen hade nekat en intagen med buksmärtor att besöka läkare. Det framkom att den intagne dagen efter fördes till sjukhus och fick genomgå en akut operation.

Information om rättigheter och genomförande av s.k. ankomstsamtal

Flera intagna berättade att de knappt hade fått någon information om sina rättigheter och skyldigheter i samband med att de togs in i häktet. Några beskrev att de endast hade fått en skriftlig handling där avdelningens rutiner framgick, medan andra uppgav att de inte hade fått någon information alls. Många uppgav att de på egen hand hade varit tvungna att ta reda på vad som gäller genom att ställa frågor till medintagna. Få intagna hade haft ett särskilt samtal med sin kontaktperson i anslutning till placeringen på avdelningen.

Ett flertal intagna berättade att de inte hade fått någon information om sin rätt att underrätta en närstående om var de befann sig i anslutning till intagningen, s.k. ankomstsamtal. JO och hennes medarbetare uppfattade att det inte lämnades någon sådan information i samband med inskrivningen. Den personal på inskrivningsavdelningen som JO samtalade med menade att det ankommer på avdelningspersonalen att informera om detta.

På flera avdelningar lämnade personal och intagna uppgifter som tyder på att ansvaret för genomförande av ankomstsamtal läggs på den intagne genom att denne uppmanas att kontakta sin försvarare eller åklagaren vid önskemål om att underrätta en närstående. En anställd uppgav att den sortens samtal bara sker i anstalt.

En intagen berättade att han vid ankomst till avdelningen hade begärt att få genomföra ett ankomstsamtal. Han kunde inte telefonnumret till den person som han ville kontakta och personalen hjälpte honom inte med detta.

Vid den avslutande genomgången uppgav ledningen att samtliga intagna enligt rutin ska få ett samtal med sin kontaktperson i samband med att de tas in i häktet. Den intagne ska då informeras om bl.a. sina rättigheter och skyldigheter samt få skriftlig information om verkställigheten.

Enligt ledningen har rätten till ankomstsamtal tidigare varit föremål för diskussion, särskilt när det gäller häktade med restriktioner. Eftersom häktet inte har vetskap om kontakten är förenlig med gällande restriktioner lyfter man frågan med förundersökningsledaren. Utredare hos polisen har därefter varit behjälplig vid genomförandet av samtalet. Rutinen medför att det ibland dröjer något innan kontakten kan ske. Ledningen ansåg vidare att häktespersonalen bör

hjälpa till med att ta fram telefonnummer till en närstående om den intagne inte kan numret.

Elektronisk kommunikation

Samtliga intagna som JO och hennes medarbetare talade med berättade att de får genomföra telefonsamtal med sina försvarare i enrum. Ett sådant samtal inleds med att personalen ringer upp försvararen. Flera uttryckte dock missnöje med hur personalen hanterar framställningar om att få kontakta försvarare. De menade att en sådan begäran ofta besvaras med att den intagne ska "sättas upp på listan" och att det därefter inte händer någonting. Vissa uppgav att de inte får någon återkoppling på om eventuella kontaktförsök har misslyckats. Några intagna berättade att deras försvarare uppgett att häktespersonalen inte hade ringt och sökt dem trots att personalen sagt till den intagne att sådana kontaktförsök hade gjorts.

Flera intagna var missnöjda med telefontiderna inom det s.k. INTIK-systemet eftersom de inte har möjlighet att ringa till sina närstående utanför skol- eller arbetstid.

När det gäller kontrollerade telefonsamtal uppgav personalen samstämmigt att sådana prioriteras ned på grund av personalbrist. Någon avdelning hade bestämt att kontrollerade samtal endast får ske på helger.

Det framkom att häktet även efter pandemin har fortsatt att erbjuda videosamtal via Skype för intagnas kontakter med barn. En intagen berättade emellertid att han hade fått information om att socialtjänstens och Kriminalvårdens system för videosamtal inte är kompatibla, vilket medför att samtal via Skype inte är möjligt när socialtjänsten ska medverka. Han uppgav också att det är vanligt med tekniska problem vid flerpartssamtal.

Vid den avslutande genomgången anförde ledningen att intagna kan använda INTIK-telefonerna till kl. 17.30 och att det inte finns några planer på att utöka telefontiderna inom INTIK. Enligt ledningen finns det inte någon rutin i häktet om att kontrollerade telefonsamtal bara får ske på helger. Uppgiften om en sådan begränsning kommer att följas upp.

Ledningen bekräftade att det förekommer tekniska problem vid flerpartssamtal samt att Skype inte är kompatibelt med t.ex. socialtjänstens system för videosamtal. Häktet har dock inte möjlighet att använda andra program för IP-telefoni än Skype.

Besök

Besökstider m.m.

Häktets besöksavdelning finns i D-huset. Där finns 26 besöksrum. Två av dessa är särskilt anpassade för okontrollerade barnbesök. I de rummen finns väggmålningar med barnmotiv som intagna har gjort. Häktet har beställt nya möbler men leveransen har försenats. Besök av barn bokas till en timme, men kan

avbrytas i förtid om barnet har behov av detta. För det fall ett barn ger uttryck för att vilja stanna längre kan besöket förlängas med ytterligare en timme.

Vissa rum är särskilt anpassade för kontrollerade besök. I några av dessa finns en glasruta mellan den intagne och besökaren. Kontrollerade besök där även barn deltar sker i rum utan glasruta.

Besökstiderna för privata besök är kl. 8.30–17.00 på vardagar och kl. 8.30–16.00 på helger. Tjänstebesök får ske kl. 8.00–17.30 på vardagar och kl. 8.00–16.15 på helger.

Besöksbokning

Privatpersoner kan ringa för att boka besök vardagar kl. 8.00–9.00 och kl. 16.00–17.00. På myndighetens webbplats anges följande:

Du kommer troligtvis att ställas i kö då det ofta är många som ringer. Viktig information är att bokningen stänger 09.00 och 17.00 oavsett vilken plats du har i kön.

Enligt personal kopplas personer som står i telefonkön automatiskt ned när besöksbokningen stänger. Vidare beskrevs att det sedan före sommaren har varit problem med att en röstprompt felaktigt anger att bokningen är stängd trots att den är öppen. Närstående blir upprörda och besvikna över detta.

Ledningen bekräftade att röstprompten fortfarande inte har åtgärdats. Prompten lämnar först information om att samtalet är placerat i kö för att några sekunder senare ange att besöksbokningen är stängd. Problematiken är känd hos teleoperatören som arbetar med att åtgärda felet.

Information om besök

I samtal med häktespersonal framkom uppgifter om att anhöriga som bokat besök inte informerats när besöken avbokats till följd av att intagna omplacerats. Det har förekommit att besökare rest lång väg och först vid ankomsten till häktet fått information om avbokningen. Enligt personalen beror detta på att de dels inte har kontaktuppgifter till besökarna, dels anser sig förhindrade på grund av sekretess att informera om anledningen till det inställda besöket.

Intagna och personal berättade att intagna inte alltid underrättas om inbokade besök och att informationen i vissa fall lämnas i ett sent skede, trots att anteckningar om besöket finns i kriminalvårdsregistret. Flera intagna uppgav att de inte får möjlighet att förbereda sig inför besök, ibland finns det inte ens tid för att raka sig eller kamma håret, vilket upplevs som förödmjukande.

En intagen berättade att han på grund av den bristande informationen tagit för vana att varje måndag fråga personalen på sin avdelning om han hade några inbokade besök under veckan. En annan intagen beskrev hur han vid ett tillfälle hade hämtats av avdelningspersonal till vad som enligt personalen skulle vara ett förhör. Det visade sig dock att han blev fördd till ett besök med en närstående.

Vid den avslutande genomgången berättade ledningen att omplaceringar av intagna ofta sker med kort framförhållning vilket kan innebära att en besökare i ett sent skede får information om att besöket har ställts in. Som regel underrättar intagna besökare om inställda besök. I vissa fall hinner inte en sådan kontakt tas. Det har förekommit att besökare fått information om att ett besök har ställts in först när besökaren kommit till häktet.

Ledningen uppgav vidare att det finns en rutin som innebär att avdelningarna varje morgon ska skriva ut en besökslista och informera berörda intagna om eventuella besök. En möjlig förklaring till att intagna inte informeras kan vara att transportgruppen, som hämtar intagna till besöksavdelningen, inte känner till detaljerna kring ett besök. I den situationen ska emellertid avdelningspersonalen redan ha informerat den intagne om besöket.

Kontrollerade besök

Kontrollerade besök kan genomföras en vardag i veckan på förmiddagen. Det finns då utrymme för två besök.

Vid rundvandringen noterade JO och hennes medarbetare att det i anslutning till vissa av besöksrummen för kontrollerade besök fanns skyltar med information om att rummen var kameraövervakade. En intagen berättade att han vid ett kontrollerat besök hade uppfattat att detta avlyssnades från ett annat rum samtidigt som det kameraövervakades. Dessutom ska två kriminalvårdare ha närvarat i rummet. Det visade sig dock senare att besöket inte hade kameraövervakats.

Enligt ledningen ska den intagne få information om att ett besök ska kameraövervakas. En sådan övervakning måste föregås av ett särskilt beslut.

Ledningen menade att tiderna för kontrollerade besök är tillräckliga för att häktet ska kunna tillgodose intagnas behov av detta. För närvarande genomförs ungefär ett sådant besök i veckan.

Intagnas försändelser

Försändelser till intagna ankommer normalt till häktet under förmiddagen, röntgas och går därefter igenom. Granskningen utförs av kansliet eller säkerhetsgruppen, beroende på vem som är mottagare eller avsändare av försändelsen.

I samband med granskningen kontrolleras att det finns ett dokumenterat medgivande till postgranskning från den intagne. JO och hennes medarbetare tog del av Kriminalvårdens förtryckta blankett för postgranskningsmedgivande, som endast innehåller kortfattad återgivning av lagtext.

Under inspektionen granskade JO:s medarbetare dokumentationen från kansliets postgranskning den 20 september 2022 och förevisades hur kontrollen av postgranskningsmedgivande går till.

Vid genomgång av inkommen post till intagna utan restriktioner noterades att granskningen hade dokumenterats på kuvertet med en stämpel. Stämplarna var tydliga och informationen som angavs var korrekt. När stämpeln blev otydlig gjordes en ny på ett separat papper som bifogades försändelsen. Stämplarna var, med ett undantag, undertecknade av två tjänstemän. Normalt hade inkommande försändelser öppnats och genomlästs. Ett flertal vykort hade inkommit men någon granskning hade inte dokumenterats beträffande dessa. I de fall försändelser innehöll föremål, såsom bingolotter och frimärken, dokumenterades detta genom en anteckning på granskningsstämpeln och i en kvittens. Granskningen hade i samtliga fall skett samma dag som posten inkom.

In- och utgående försändelser till och från intagna med restriktioner skickades direkt till åklagaren för granskning och granskades inte först av häktet.

JO:s medarbetare närvarade vid säkerhetsgruppens postgranskning. Enligt den personalen genomförs granskningen normalt samma dag som posten inkommer till häktet och senast dagen därpå. Det sades dock att befordran av post till intagna med restriktioner ibland kan fördröjas och att det ofta har sin förklaring i åklagarens granskning.

I samtal med personal framkom uppgift om att s.k. myndighetspost ibland granskas för att kontrollera om uppgiften om avsändare är korrekt. Om en myndighet är avsändare förekommer det att försändelsen ändå skickas till åklagaren för granskning, exempelvis om det har bifogats en post-it-lapp.

Under postgranskningen noterade JO:s medarbetare att granskande personal läste texten på inkommande vykort utan att dokumentera detta.

Häktespersonalen lämnade motstridiga uppgifter om hanteringen av inkommande paket och tjockare brev. En uppfattning var att sådana försändelser skickas direkt till förrådet utan föregående granskning, men det gavs även uttryck för att granskning skedde innan försändelserna skickas till förrådet. Vidare framfördes att förrådspersonalen så sent som en vecka före inspektionen hade granskat intagnas paket som lämnats till förrådet i oöppnat skick, trots att de saknat delegation för detta.

Flera intagna som JO och hennes medarbetare talade med klagade på att det tar lång tid innan de får sin post.

En intagen berättade att hans post granskats trots att han inte hade skrivit på ett postgranskningsmedgivande. En annan intagen, som inte behärskade svenska, visste inte om han hade lämnat ett postgranskningsmedgivande. Han hade varken skickat eller tagit emot någon post. Vid kontroll konstaterade JO:s medarbetare att den intagne hade undertecknat ett postgranskningsmedgivande författat på svenska.

Vid den avslutande genomgången bekräftade ledningen att det i undantagsfall kan ta lång tid för åklagaren att granska post till intagna med restriktioner.

Ledningen kände inte igen uppgiften om att myndighetspost ibland vidarebefordras till åklagaren trots att häktet dessförinnan konstaterat att uppgiften om avsändaren är riktig. Enligt ledningen är ett sådant tillvägagångssätt inte korrekt.

När det gäller hanteringen av vykort anförde ledningen att förfarandet förmodligen är att betrakta som en granskningsåtgärd, men att det av naturliga skäl är svårt att undvika att ta del av vykortets innehåll när den som granskar samtidigt måste avgöra vem vykortet är adresserat till.

Enligt ledningen har häktet som rutin att nyttja personalens språkkunskaper om en intagen behöver få innehållet i en handling översatt, t.ex. blanketten för postgranskningsmedgivande. Tolk anlitas om det inte finns någon anställd som behärskar det aktuella språket.

Ledningen uppgav att förrådspersonalen ska ha delegation för att granska försändelser men att detta kan ha förbisetts i något enstaka fall i samband med föräldraledighet.

Granskning av handlingar

Allmänna iakttagelser

Som redovisats inledningsvis granskade JO:s medarbetare före inspektionen beslut om tillstånd till besök och elektronisk kommunikation. Materialet innefattade beslut om kontakt med såväl vuxna som barn.

Besluten var överlag uppställda på ett begripligt sätt. I några fall förekom slarvfel, såsom att initialer angavs på ett inkonsekvent sätt.

Handläggningstiderna varierade. I vissa fall hade beslut fattats inom några dagar från ansökan medan handläggningstiden i andra fall uppgick till cirka 40 dagar. Merparten av ärendena hade avgjorts inom fyra veckor. De intagna hade normalt underrättats om besluten inom rimlig tid. Det förekom dock ärenden där detta hade dröjt, i ett fall hade underrättelse skett först 43 dagar efter beslutsdatumet. I några fall saknades helt dokumentation om underrättelse.

Beslutsskälerna var ofta individualiserade och relevanta i förhållande till den intagne. Som exempel kan nämnas beslut om avslag beträffande elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet när ansökan avsåg mobiltelefoni. I sådana beslut tydliggjordes vilka förhållanden som i det enskilda fallet medförde att kontakt inte kunde tillåtas. I andra beslut fanns emellertid skäl som inte kunde härledas till en intagne. Det gällde till exempel beslut om besök av vuxna, där häktet även redogjorde för förutsättningarna för besök av barn.

Beslut om telefontillstånd

I beslut om telefontillstånd förekom genomgående hänvisningar till upphävda respektive ändrade bestämmelser i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:2) om häkte, FARK Häkte. Det gällde upphävda bestämmelser

om krav på samtycke från den som en intagen önskar kontakta (3 kap. 21 och 22 §§) samt ändrade bestämmelser om förutsättningarna för att bevilja tillstånd att ringa telefonsamtal utanför INTIK (3 kap. 10 §).

Beslut om besökstillstånd

I ett beslut om besökstillstånd framstod det som att häktet inte hade gjort en fullständig prövning av den intagnes ansökan. Beslutet rörde en intagen som på grund av risk för våldsutövning inte ansågs kunna ha ett okontrollerat besök. Det framgick inte av beslutet att ansökan var begränsad till att avse endast okontrollerade besök och inte heller att förutsättningarna för kontrollerade besök hade prövats.

I beslut där häktet bifallit en ansökan om kontrollerade besök gick det inte att utläsa hur kontrollen skulle ske. Enligt personalen antecknas detta endast i kriminalvårdsregistret. Vid den avslutande genomgången uppgav ledningen att det inte finns någon särskild anledning till att uppgiften inte anges i beslutet och att de inte ser något hinder mot att så sker.

Beslut rörande kontakt med barn

Det varierade i vilken utsträckning barnets bästa berördes i beslutsskälerna. I ett flertal fall, särskilt när det gällde beslut om besök, återgavs innehållet i bestämmelser om barnets bästa. Det förekom emellertid endast i ett fåtal av de granskade besluten en redogörelse för på vilket sätt barnets bästa hade vägts in i bedömningen. Ett exempel på när en sådan redogörelse saknades rörde en intagen som hade dömts för att ha förgripit sig på barn där häktet gav tillstånd till besök av barn.

Placering i avskildhet

Det framkom att en intagen som inte hade restriktioner var placerad på häktets säkerhetsavdelning. Av inhämtade uppgifter framgår att den intagne befunnit sig på avdelningen under två perioder. Vid tidpunkten för inspektionen hade han varit där i nästan en månad utan att det då fanns något beslut om avskildhet. Han hade inte heller fått vistas i gemensamhet under perioden. Dagen efter att inspektionen avslutades förflyttades han till en gemensamhetsavdelning.

Uttalanden av JO Katarina Pålsson efter inspektionen

Det framgick vid min inspektion att verksamheten vid häktet Göteborg under senare år har ställts inför stora utmaningar, bl.a. till följd av den nationella bristen på häktes- och anstaltsplatser samt covid-19-pandemin i kombination med höga sjukskrivningstal. Häktet har också haft en hög personalomsättning och anställda har inte haft möjlighet att genomgå grundutbildningen. Det är uppenbart att dessa omständigheter inverkar negativt på den dagliga verksamheten i häktet och har betydelse för de intagnas situation. Som en person i ledningen gav uttryck för finns det under rådande förhållanden en risk att intagna enbart ses som ärenden och inte individer.

Jag noterade vidare att det fanns flera förvarstagna som hade säkerhetsplacerats inom kriminalvården med stöd av utlänningslagen (2005:716). Och ett stort antal intagna med verkställbart fängelsestraff väntade på anstaltsplacering, s.k. verkställighetsfall. Detta påverkar givetvis beläggningstrycket i häktet. JO har vid flera tillfällen ifrågasatt om förvarstagna som inte har dömts för brott bör placeras inom kriminalvården och även i övrigt haft synpunkter på den regleringen, och jag har nyligen granskat hur myndigheten upprätthåller tidsfristerna i 10 § strafftidslagen (2018:1251), se bl.a. JO 2021/22 s. 221 och mitt beslut den 14 december 2022, dnr 1716-2022. Jag kan konstatera att häktet hade haft betydligt bättre förutsättningar att fullgöra sitt uppdrag och att bedriva en ändamålsenlig verksamhet om antalet säkerhetsplacerade och verkställighetsfall med utdragen vistelse i häktet kunde begränsas.

Syftet med inspektionen var främst att granska de intagnas möjligheter till kontakter med omvärlden genom elektronisk kommunikation, besök och försändelser. Frågorna är centrala i en human kriminalvård och det är uppenbart att de är angelägna för intagna. En särskild aspekt av häktades kontakter med omvärlden är att de intagna kan vara belagda med restriktioner, vilket i varierande grad innebär inskränkningar i deras rätt till kommunikation (se 24 kap. 5 a § rättegångsbalken, RB, och 6 kap. 2 § häkteslagen [2010:611], HäL).

De flesta intagna som JO talade med beskrev att de får genomföra telefonsamtal och ta emot besök endast i samband med polisförhör. Personal gav uttryck för att det är försvarare eller polis och åklagare som ska se till att sådana kontakter blir av. Visserligen kan åklagaren beträffande intagna med restriktioner mot-sätta sig en kontakt eller ställa krav på att kommunikationen med utomstående ska övervakas av en person med särskild insikt i brottsutredningen. Mitt intryck är dock att häktet i praktiken ofta överlämnar till den intagne själv att genom bl.a. sin försvarare se till att kontakterna med omvärlden upprätthålls. Det är inte acceptabelt. Jag har naturligtvis inte någon invändning mot att intagna ges tillfälle till kontakt med anhöriga genom t.ex. en förhørsledares försorg. Häktet har emellertid ett eget ansvar på området och har att utifrån den reglering som gäller för verksamheten fullgöra sina skyldigheter i nu aktuella avseenden. De intagna måste vidare få information från häktespersonal om möjligheterna att ansöka om tillstånd till besök och elektronisk kommunikation.

Fysisk miljö

Jag har tidigare utrett frågan om lyhörda häktesceller i bl.a. häktet Göteborg (se JO 2022/23 s. 164). Som jag konstaterade i beslutet är det Kriminalvårdens ansvar att se till att såväl tryggheten som säkerheten för de intagna upprätthålls och det är oacceptabelt att intagna kan utsätta varandra för hot och andra verbala angrepp. Jag menade också att det är anmärkningsvärt om myndigheten inte fullt ut kan upprätthålla restriktioner och uttryckte förståelse för att en intagen som är föremål för t.ex. inskränkningar i kontakten med sina anhöriga då ifrågasätter om det är rimligt.

Inomhusmiljön i häkten ska även i övrigt, t.ex. vad gäller ventilation och temperatur i duschar, vara av sådan standard att intagna inte drabbas av sjukdomar eller besvär. Med anledning av vad som framkom vid inspektionen vill jag understryka häktets ansvar att se till detta.

Av 2 kap. 7 § HäL framgår att en intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det. Enligt Kriminalvårdens handbok på området bör utomhusvistelsen ske vid lämpligt tillfälle dagtid och om möjligt i dagsljus (se myndighetens handbok om fritid i anstalt och häkte [2014:1]).

Det har framgått att intagna erbjuds att vistas utomhus huvudsakligen vid samma tid varje dag. Jag inser att det är en utmaning att schemalägga utomhusvistelser i ett stort säkerhetshäkte där många intagna har restriktioner. Utgångspunkten måste dock vara att Kriminalvården, så långt det är praktiskt möjligt, ser till att utomhusvistelserna kan ske i dagsljus och det får inte förekomma att en intagen av någon anledning helt berövas den möjligheten (se mitt beslut den 22 januari 2021, dnr 259-2020, se även JO 2016/17 s. 198).

Flera intagna hade slutat gå ut på promenadgårdarna i D-huset eftersom miljön där upplevs som obehaglig och motbjudande. Utifrån mina iakttagelser under inspektionen kan jag förstå det. Flera av dessa promenadgårdar utgör i sitt nuvarande skick inte ett sådant miljöombyte som bidrar till att motverka de negativa konsekvenserna av frihetsberövandet. Häktet bör skyndsamt vidta åtgärder för att komma till rätta med bristerna.

Bemanning och bemötande

Varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet (1 kap. 4 § HäL).

Uppgifterna om att intagna har glömts bort i samband med både matutdelning och promenad är bekymmersamma. Påståendena om att intagna kan utsättas för olika slags ultimatum samt att det förekommer rasism, särskilt på en avdelning, är dock desto allvarigare. Jag tog därför upp dessa frågor redan på det avslutande mötet med häktesledningen och jag utgår från att detta noggrant har följts upp.

Vidare anser jag att det är ovärdigt att intagna efter inlåsning på vissa avdelningar tvingas uträtta sina behov i cellen, i handfatet eller papperskorgen, på grund av att det tar lång tid att få hjälp av personalen. Jag vill i detta sammanhang påminna om mina uttalanden efter en inspektion av anstalten Mariefred i maj 2022 (se protokollet i ärende dnr 3636-2022). Där framhöll jag bl.a. vikten av att intagna som behöver använda toaletten kan släppas ut från sina celler utan onödigt dröjsmål oavsett tidpunkt på dygnet. En förutsättning för att personal ska kunna hantera påringningar utan onödigt dröjsmål är självfallet att stentofonerna är påslagna. Uppgiften om att personal i häktet

Göteborg har stängt av stentofonen när de ansett att en intagen påkallat uppmärksamhet för ofta är oroande. Ett sådant agerande är naturligtvis helt oacceptabelt.

Flera intagna uppgav att de serverats mat som de anmält att de är allergiska mot och att deras allergier inte tas på allvar. Jag har i ett nyligen meddelat beslut konstaterat att det av Kriminalvårdens handbok för kök och kost framgår att utgångspunkten ska vara att den intagnes uppgifter om allergi är korrekta (se mitt beslut den 12 september 2022, dnr 9396-2021). Jag förutsätter att häktet fortsättningsvis ser till att intagna med födoämnesallergi serveras mat som är anpassad efter det.

Jag har inte funnit tillräcklig anledning att utreda uppgiften om att en intagen med buksmärter inledningsvis nekats vård. Här vill jag dock framhålla att kriminalvårdstjänstemän, som normalt inte är medicinskt utbildade, bör iaktta stor försiktighet vid bedömningar av intagnas behov av sjukvård och aldrig nonchalera en intagens uppgifter i det avseendet (se t.ex. JO 2010/11 s. 238).

Information om rättigheter och genomförande av s.k. ankomstsamtal
Av 2 § häktesförordningen (2010:2011), HäF, framgår att varje intagen i anslutning till att han eller hon tas in i en förvaringslokal ska informeras om verkställighetens innebörd på ett språk som han eller hon förstår. Sådan information ska också lämnas vid andra tillfällen så snart det finns anledning till det. För intagna under 18 år ska informationen lämnas både muntligen och skriftligen.

Enligt 3 § HäF och de allmänna råden till den bestämmelsen i FARK Häkte bör en intagen, i anslutning till att han eller hon tas in i häkte eller flyttas från ett häkte till ett annat, ges möjlighet att underrätta en närstående om var han eller hon befinner sig. Innan en sådan underrättelse lämnas behöver det emellertid kontrolleras om det finns några hinder mot det, t.ex. om den intagne är belagd med restriktioner enligt 6 kap. HäL.

I 1 kap. 10 § FARK Häkte anges att en intagen i anslutning till att han eller hon tas in i häkte ska informeras om rätten att underrätta en närstående enligt 3 § HäF. Den intagne ska även, om informationen inte redan har lämnats vid ett annat häkte, informeras om bl.a. sina rättigheter och skyldigheter och det regelverk som i övrigt gäller för häktesvistelsen. Vidare ska den intagne informeras om lokaler, signalanordningar och brandskydd. Om det inte är obehövligt med hänsyn till frihetsberövandets karaktär och varaktighet ska en intagen även informeras om bl.a. lokala rutiner.

Det framkom genom samtalen med intagna att informationen i anslutning till intagningen var bristfällig och jag vill därför påminna om innehållet i de nämnda bestämmelserna. Mot bakgrund av intagnas samstämmiga uppgifter om den bristande hanteringen av ankomstsamtal, som bekräftades i personalsamtal, vill jag dessutom särskilt framhålla att det är häktets skyldighet att ge den

intagne möjlighet till sådana samtal. Jag inser givetvis att eventuella restriktioner i det sammanhanget kan ha betydelse för genomförandet. Det är dock inte godtagbart att den intagne får ansvaret för att samtal ska kunna genomföras eller att denne hänvisas till sin försvarare. Jag förutsätter att ledningen vidtar åtgärder för att se till att regleringen inte bara är väl känd på avdelningarna utan också att den följs.

Elektronisk kommunikation

En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske (3 kap. 4 § första stycket HÄL). Av de allmänna råden till bestämmelsen i FARK Häkte framgår att uttrycket "lämpligen kan ske" avser de praktiska förutsättningarna för kommunikationen, t.ex. häktets rutiner och tillgång till personal.

Det har framkommit att häktet respekterar intagnas rätt att tala ostört med sina försvarare, vilket är tillfredsställande. Många intagna berättade emellertid att det kan ta lång tid innan de får kontakt med sina försvarare och att de sällan får återkoppling på häktets försök att kontakta en försvarare. Även om bemannings-situationen i häktet är ansträngd är det viktigt att intagnas kontakter med försvarare prioriteras. Av Kriminalvårdens egen handbok om besök och elektronisk kommunikation (2014:3) framgår att sådana kontakter ska möjliggöras så fort det kan ske.

Flera intagna var missnöjda med telefontiderna inom INTIK-systemet och att telefonerna samlades in kl. 17.30. Jag vill framhålla att det av den nyss nämnda handboken framgår att det normalt alltid bör finnas möjlighet att ringa inom INTIK under kvällstid och helger. Även jag anser att så bör vara fallet eftersom det annars kan vara svårt för en intagen att få kontakt med en som person arbetar eller går i skolan. Enligt min mening bör häktet överväga möjligheten att utöka telefontiderna.

Jag ser allvarligt på att kontrollerade telefonsamtal prioriteras ned på grund av personalbrist. För intagna i häkte med begränsade möjligheter att kommunicera med omvärlden är det särskilt viktigt att häktet kan medverka till att sådana samtal kan genomföras eftersom dessa är ägnade att motverka de negativa följderna av frihetsberövandet.

Besök

Besöksbokning

Det är naturligtvis viktigt att besöksbokningen fungerar på ett tillfredsställande sätt. JO har tidigare uttalat att ett verksamhetsställe ska erbjuda telefontid för bokning åtminstone en kväll i veckan (se t.ex. JO:s beslut den 8 december 2008, dnr 3462-2008). Jag anser att häktet Göteborg bör utöka telefontiderna så att även den som inte har möjlighet att ringa under ordinarie kontorstid kan boka besök.

Information om besök

Det har framkommit att intagna inte sällan får information om inbokade besök mycket kort tid före besöket. Den rutin som ledningen har beskrivit om besökslistor på avdelningarna verkar inte följas. Jag har tidigare uttalat att det är en självklarhet att en intagen ska få kännedom om ett inbokat besök i sådan tid att han eller hon hinner förbereda sig för besöket (se mitt beslut den 18 augusti 2020, dnr 4925-2019). Något annat är inte förenligt med den förståelse som kriminalvårdspersonal har att visa för svårigheterna som kan följa med ett frihetsberövande. Jag förutsätter att häktet Göteborg ser till att rutinerna efterlevs i fortsättningen.

Det har framgått att privatpersoner som ska besöka intagna ibland får information om att besöket är inställt först när de har anlänt till häktet. Detta kan givetvis vara särskilt påfrestande för besökare som har rest lång väg. Enligt min mening bör häktet se till att en besökare så tidigt som möjligt får sådan information. Om det är häktespersonalen som lämnar den upplysningen behöver inte skälen för det inställda besöket anges, om sekretess bedöms hindra det.

Kontrollerade besök

Häktet erbjuder kontrollerade besök en vardag i veckan och det finns då utrymme för två intagna att ta emot besök. Ledningen har framhållit att det i nuläget genomförs ungefär ett kontrollerat besök per vecka och att besökstiderna tillgodoser intagnas behov.

JO har tidigare uttalat att det inte är tillräckligt att erbjuda kontrollerade besök under endast en dag per vecka (se t.ex. JO 2016/17 s. 191). Jag är av samma uppfattning (se det tidigare nämnda inspektionsprotokollet, dnr 3636-2022). Enligt min mening kan det inte uteslutas att fler sådana besök kan bli aktuella om besökstiderna utökas, t.ex. till någon eller några helgdagar per månad. Det kan i vissa fall, särskilt när det gäller skolpliktiga barn, vara svårt att genomföra besök under vardagar. I det sammanhanget vill jag understryka att häktet har en skyldighet att i frågor som rör barn särskilt beakta barnets bästa (se artikel 3.1 i FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, och 1 kap. 2 a § FARK Häkte). Vidare kan det som har kommit fram om tillgängligheten av och bristerna i häktets besöksbokning också leda till färre besök. Mot den bakgrunden anser jag att häktet behöver se över möjligheterna att utöka besökstiderna för kontrollerade besök.

Det har framkommit att en intagen felaktigt uppfattade att ett av hans besök kameraövervakades. Som framgått anges det inte i häktets beslut om kontrollerade besök vilken form av övervakning som ska ske. Jag kan därför ha förståelse för att intagna kan få uppfattningen att besöket övervakas med kamera i ett av de rum som är skyltat med kameraövervakning. I likhet med häktesledningen har jag svårt att se att det skulle finnas något omedelbart hinder mot att formen för övervakningen framgår av själva beslutet. En sådan ordning

skulle underlätta förståelsen för vad som gäller i det enskilda fallet och är ägnad att stärka den intagnes rättssäkerhet.

Intagnas försändelser

Dokumentation avseende brev

Häktets dokumentation av genomförd postgranskning såvitt avser brev skedde på ett i huvudsak korrekt och tydligt sätt.

Postgranskningsmedgivande

Granskning av försändelser i häkte kräver som utgångspunkt att den intagne har medgett det (3 kap. 8 § första stycket HäL). Detta sker normalt genom att den intagne undertecknar ett postgranskningsmedgivande. Om en intagen inte har lämnat något medgivande får granskning som huvudregel inte ske. Det innebär i sin tur att den intagne i vissa fall inte får skicka eller ta emot en försändelse.

Jag tog under inspektionen del av Kriminalvårdens förtryckta blankett för postgranskningsmedgivande. Som nämnts innehåller blanketten endast en kortfattad återgivning av lagtext. Texten är svårtillgänglig. Det framgår inte heller tydligt t.ex. vilka följderna blir om en intagen avstår från att lämna ett medgivande och inte ett medgivande kan villkoras. Detta är inte acceptabelt. Postgranskning innebär en inskränkning av den grundlagsskyddade rätten till förtrolig kommunikation och det är därför centralt att en intagen kan tillgoda-göra sig informationen för att kunna ta ställning till om han eller hon ska avstå från denna rätt. Enligt min mening behöver Kriminalvården se över hur informationen och blanketten för medgivandet kan förtydligas.

Det framstår vidare som oklart vilken information den som inte förstår svenska får. Med hänsyn till iakttagelser vid inspektionen vill jag därför påminna om att häktet har en skyldighet att använda tolk och översätta handlingar i kontakt med någon som inte behärskar svenska om det behövs för att den enskilde ska kunna ta till vara sin rätt (13 § första stycket förvaltningslagen [2017:900], FL).

Långsam befordran

En försändelse till eller från en intagen ska befordras eller hållas tillgänglig för den intagne samma dag som försändelsen kommer till häktet, om det är möjligt och försändelsen inte ska granskas eller hållas kvar. Detta framgår av 3 kap. 15 § FARK Häkte. Och enligt 3 kap. 19 § första stycket samma föreskrifter ska en granskning ske skyndsamt. Efter granskningen ska försändelsen lämnas ut till den intagne så snart som möjligt, om den inte ska omhändertas eller hållas kvar.

Flera intagna menade att det tar tid att få sina brev. Enligt personal kan en fördröjning ibland uppstå på grund av att åklagarens granskning drar ut på tiden för intagna med restriktioner. Vid den avslutande genomgången gav dock ledningen uttryck för att åklagarens granskning endast i undantagsfall är långsam.

Det har inte inom ramen för detta ärende gått att närmare utreda om det tar lång tid för häktet att befordra intagnas försändelser och om en eventuell granskning av åklagaren i sådana fall är en del av orsaken. Jag nöjer mig med att konstatera att en försändelse till eller från en intagen normalt ska befordras eller hållas tillgänglig för den intagne samma dag som försändelsen kommer till häktet och att en eventuell granskning ska ske skyndsamt.

Hanteringen av myndighetspost till eller från intagna med restriktioner

Enligt 24 kap. 5 a § RB kan en häktad persons kontakter med omvärlden inskränkas om det finns risk för att den häktade undanröjer bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Av 6 kap. 2 § 7 HäL framgår att ett beslut om restriktioner bl.a. kan avse inskränkningar i rätten att sända och ta emot sådana försändelser som avses i 3 kap. 7 § HäL. Restriktioner för försändelser kan alltså inte gälla myndighetspost. Sådana försändelser ska vidarebefordras till mottagaren utan föregående granskning även om den häktade har restriktioner, om det inte finns anledning att anta att uppgiften om avsändare är riktig (3 kap. 6 § HäL). Försändelsen får i sådana fall granskas om den häktade medger det (3 kap. 8 § HäL) och då enbart i syfte att utreda vem avsändaren är. Granskningsföretaget får inte vara mer ingående än vad som krävs för syftet med åtgärden (1 kap. 6 § andra stycket HäL). Om det framkommer att uppgiften om avsändare är korrekt, dvs. att det rör sig om ”äkta” myndighetspost, får ytterligare granskning inte ske. Jag noterar att detta även uppmärksammas särskilt i Kriminalvårdens handbok om intagnas försändelser (2015:2).

Det framgick dock att häktet ibland skickar den typen av försändelser till åklagaren trots att det efter granskning konstaterats att uppgiften om avsändare är korrekt. Enligt min bedömning saknas det lagstöd för en sådan åtgärd (jfr mina uttalanden som rörde just häktet Göteborg i ett beslut den 5 oktober 2021, dnr 6952-2020 och 7770-2020). Om häktet efter granskning kommer fram till att en försändelse utgör myndighetspost ska den således inte skickas till åklagaren utan så snart som möjligt vidarebefordras till den intagne. Jag är mycket kritisk till häktets hantering i detta avseende. Ledningen hade samma uppfattning i frågan och jag utgår därför från att häktet omgående upphör med förfarandet.

Paket

Häktets hantering av paket till intagna och de motstridiga uppgifterna om vilken personal som öppnar och går igenom paket väcker ett antal frågor.

Jag kan konstatera att bestämmelser om granskning av försändelser till och från intagna även gäller paket som är avsedda att genom Kriminalvårdens försorg befordras till en intagen (se prop. 2009/10:135 s. 147). Vidare bedömer jag att det är frågan om en granskningsåtgärd när ett paket öppnas, och det oavsett vem i personalen som gör det. Om t.ex. förrådspersonalen gör granskningen måste de därför ha delegation för detta och tillämpa rättsreglerna på området. Det innebär att bl.a. två tjänstemän ska medverka vid granskningen (3 kap. 17 § FARK Häkte) och att åtgärden ska dokumenteras. För att förrådspersonalen ska

ha förutsättningar att genomföra åtgärden på ett korrekt och rättssäkert sätt måste de givetvis få nödvändig utbildning för uppgiften.

Jag har noterat i min tillsynsverksamhet, såväl i enskilda klagomålsärenden som under inspektioner, att det förekommer olika rutiner på lokal nivå när det gäller hur paket till intagna hanteras. Mot denna bakgrund avser jag att fortsätta följa frågan och kan därmed få anledning att återkomma till detta.

Initiativärende

Utifrån det som har kommit fram om att postgranskande personal läser texten på vykort utan att dokumentera åtgärden beslutar jag att närmare utreda hanteringen av inkommande vykort inom ramen för ett särskilt initiativärende (dnr 9875-2022).

Granskade beslut

Prövningens omfattning

I ett beslut där häktet av säkerhetsskäl avslag en ansökan om besök prövades endast förutsättningarna för okontrollerade besök. Eftersom det inte framgick av beslutet att ansökan var begränsad på det sättet framstår häktets prövning som bristfällig. Om ansökan inte var begränsad till att avse okontrollerade besök borde häktet även ha prövat förutsättningarna för kontrollerade besök. Under alla förhållanden borde det tydligt ha framgått av beslutet vad ansökan avsåg.

Motivering och underrättelse

Vid handlingsgranskningen framgick bl.a. att det förekom beslutsskäl som inte kunde knytas till förhållanden för den aktuella intagne. Vidare fanns det genomgående i beslut om telefontillstånd hänvisningar till bestämmelser i FARK Häkte som hade upphävts eller ändrats. Jag vill mot bakgrund av detta understryka vikten av noggrannhet vid utformningen av beslut. Sådant som återkommande felskrivningar och hänvisningar till regler som inte längre är aktuella kan ge intryck av att häktet inte handlägger ärenden med tillräcklig omsorg. I förlängningen kan det ha en negativ inverkan på intagnas förtroende för myndigheten.

Med anledning av att underrättelser om beslut i vissa fall dröjt vill jag påminna om att en myndighet som meddelar ett beslut så snart som möjligt ska underrätta den som är part om innehållet i beslutet, om det inte är uppenbart obehövligt (33 § första stycket FL).

Särskilt om beslut som rör barn

Under inspektionen lämnade personal uppgift om att arbetet med barnperspektivet är eftersatt när det gäller både intagnas kontakter med barn och barn som är intagna i häktet. Vidare framkom det vid handlingsgranskningen att dokumentationen av barnets bästa i beslutsskålen varierade, i flera fall återgavs inte annat än innehållet i bestämmelsen om barnets bästa. Jag vill därför påminna om att det framgår av 1 kap. 2 a § FARK Häkte att barnets bästa ska beaktas i frågor som berör barn och att sådana bedömningar ska ta sin

utgångspunkt i det enskilda barnets situation. Vidare anges att överväganden avseende barnets bästa ska dokumenteras och att det i motiveringen till beslut ska redogöras för på vilket sätt barnets bästa har vägts in i den bedömning som ligger till grund för beslutet. Det är alltså inte tillräckligt att återge endast innehållet i författningstext.

Placering i avskildhet

Det framkom att en intagen som inte hade restriktioner var placerad på häktets säkerhetsavdelning utan att det fanns något beslut om avskildhet och att han inte heller hade fått vistas i gemensamhet. Mot bakgrund av detta vill jag anföra följande.

Enligt 2 kap. 5 § HåL har intagna i häkte rätt att under dagtid vistas tillsammans med andra intagna, gemensamhet. Bara under vissa i häkteslagen angivna situationer, t.ex. då det är nödvändigt av säkerhetsskäl att hålla den intagne avskild från andra intagna, får Kriminalvården begränsa rätten till gemensamhet. JO har tidigare uttalat att det inte är acceptabelt att möjligheten till vistelse i gemensamhet inskränks på grund av bristande resurser, samt att det är djupt otillfredsställande att en intagen av organisatoriska eller andra skäl som den intagne inte kan påverka inte ges möjlighet att vistas i gemensamhet (se t.ex. JO 2006/07 s. 139 och JO 2018/19 s. 146). Vidare har JO inom ramen för ett initiativärende riktat mycket allvarlig kritik mot Kriminalvården för fortsatta brister när det gäller att tillgodose de intagnas rätt till gemensamhet (se JO 2020/21 s. 164). I beslutet väcktes även frågan om behovet av en översyn av bl.a. häkteslagen i syfte att förtydliga de intagnas rättigheter och motverka isolering.

Kriminalvårdens möjlighet att begränsa en intagens rätt till gemensamhet inskränker sig alltså till vissa särskilt angivna situationer. Vid placering i avskildhet med stöd av 2 kap. 5 § HåL ska myndigheten också meddela ett skriftligt beslut i frågan. Avsaknad av ett sådant innebär att den intagne inte har någon möjlighet att få den faktiska ensamhetsvistelsen prövad i domstol. Behandlingen av den intagne har följaktligen inte varit korrekt och jag är mycket kritisk till det.

De s.k. verkställighetsfallen

Många intagna med verkställbara fängelsestraff väntade på att överföras till anstalt eller för s.k. villkorsutredning vid riksmottagningen i anstalten Kumla. I flera fall uppgick väntetiden till mer än både 7 och 30 dagar. Med hänsyn till vad som framkom vid inspektionen vill jag uppmärksamma Kriminalvårdens huvudkontor på uppgiften att häktet inte längre upprättar incidentrapporter när den absoluta tidsfristen i 10 § strafftidslagen inte upprätthålls.